025. Çağdaş Türkçe'nin sahiplik/aitlik kullanımını ifade eden formları üzerine Japonca ilgi hâl eki (-no) ile karşılaştırmalı bir çalışma

Ayşe Nur DALKIRAN[1]

APA: Dalkıran, A. N. (2023). Çağdaş Türkçe'nin sahiplik/aitlik kullanımını ifade eden formları üzerine Japonca ilgi hâl eki (-no) ile karşılaştırmalı bir çalışma. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 395-419. DOI: 10.29000/rumelide.1253125.

Öz

Çağdaş Türkçe'de ismin ilgi hâlini gösteren ekler, şimdiye kadar ortaya konmuş Türkçe dilbigisi çalışmaları tarafından, genellikle sadece isim ve sıfat gibi tamlayan sözcüğe eklenen ve ilgi hâl eki olarak adlandırılan (-(n)ın) eki ve eksiz hâl olan (φ) biçimi ile işaret edilegelmiştir. Bununla ilgili çalışmalara Banguoğlu (2007), Ergin (2006), Korkmaz (2007) örnek olarak verilebilir. Bu çalışmalar sadece yüzey yapıda ortaya çıkan hâl tanımlama ve sınıflandırmalarını yalnızca morfolojik (biçimbilimsel) açıdan ele alan çalışmalardır. Türkçe ilgi hâl ekinin eklendiği isim tamlamalarını semantik (anlambilimsel) açıdan ele alan bir çalışma olan Demir (2007), isim tamlamalarının bileşenlerinin oluşturduğu 6 kullanım türünü açıklamaktadır. Ancak Türkçe'de isim tamlamaları yoluyla oluşturulan isim öbeklerinin anlamsal açıdan birçok başka kullanımları da vardır ve biçimsel açıdan da ilgi hâl eki dışında ilgi hâl ekinin kullanımlarından olan sahiplik ve aitlik kullanımlarına sahip başka ekler de vardır. Bu ekler, şimdiye kadar dilbilgisi kitapları ve benzeri yerlerde sadece ayrılma hâli eki, iyelik eki ve aidiyet ekleri gibi biçimsel yönler üzerinde durularak sınıflandırılmış, sadece işlevleri ve kullanımları açıklanmış, anlam yönünden pek ele alınmamıştır. Bu çalışmada, Japonca ilgi hâl ekinin "sahiplik/aitlik" kullanımlarına karşılık gelen Türkçe ilgi hâl ekini, diğer hâl ekleri ve iyelik eklerini, Japonca ilgi hâl ekinin kullanımları ile karşılaştırma yoluna başvurarak ortaya koyduk. Bu eklerin "sahiplik/aitlik" dışında da çeşitli işlevleri ve kullanımları vardır ve en tipik kullanıma göre adlandırılırlar. Bu çalışmada, sadece "sahiplik/aitlik" kullanımı ile sınırlandırarak, şimdiye kadar her biri farklı kategorilerde konumlandırılagelmiş ekler anlam açısından ele alınarak aynı kategoriye konulmuştur. Ayrıca, bu ekler şimdiye kadar yapılmış araştırmalardaki biçimsel çerçeveden farklı anlam ve kullanımlara dayalı bir çerçevede konumlandırılmıştır.

Anahtar kelimeler: Türkçe, Japonca, ilgi hâl eki, biçimbilim, anlambilim

On the forms of contemporary Turkish, express the use of ownership/belonging A comparative study with the genitive case suffix (-no)

Abstract

The suffixes showing the genitive form in contemporary Turkish have been determined by the Turkish grammar studies that have been revealed so far, has been marked with the suffix (-(n)ın) and the non-suffix form (φ), which is usually only added to the noun and adjective word, and which is called the genitive case suffix. Banguoğlu (2007), Ergin (2006), Korkmaz (2007) can be given as examples of studies related to this. These studies are the studies that only deal with the definition and classification of states in the surface structure in terms of morphology. Demir (2007), in a study that deals with the semantic aspects of noun phrases with Turkish genitive suffix, explains six usage types

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yabancı Diller Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Japonca Mütercim ve Tercümanlık ABD (Ankara, Türkiye), aysenur.dalkiran@asbu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4072-3348
[Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 12.11.2022-kabul tarihi: 24.01.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1253125]

formed by the components of noun phrases. These uses are 1) possession, 2) belonging, 3) limitation, 4) similarity, 5) equality, 6) special use (the phrase obtained when the place of the modifier and the modified is replaced in the adjective phrase). However, noun phrases formed by noun conjugation in Turkish have many other semantic uses. In terms of form, besides the genitive case, there are other suffixes with the use of possessing and belonging, which are among the uses of the genitive case suffix. These suffixes have been classified by emphasizing only the formal aspects such as ablative suffixes, possessive suffixes and belonging suffixes in grammar books and similar places, only their functions and uses have been explained, and they have not been discussed in terms of meaning. In this study, we revealed the Turkish genitive suffix, other case suffixes and possessive suffixes corresponding to the "possessing/belonging" uses of the Japanese genitive suffix by comparing them with the Japanese genitive suffix uses. In addition, these suffixes have been positioned in a framework based on meanings and uses that are different from the formal framework in the researches done so far.

Keywords: Turkish, Japanese, genitive case suffix, morphology, semantics

1. Çağdaş Türkçe'de ilgi hâlini gösteren ekler

Çağdaş Türkçe'de ilgi hâlini gösteren ekler, şimdiye kadar ortaya konmuş Türkçe dilbilgisi çalışmaları tarafından, genellikle sadece isim ve sıfat gibi tamlayan sözcüğe eklenen ve ilgi hâl eki olarak adlandırılan (-nın) eki ve eksiz hâl olan (φ) biçimi ile işaret edilegelmiştir. Bununla ilgili çalışmalara Banguoğlu (2007), Ergin (2006), Korkmaz (2007) örnek olarak verilebilir. Bu çalışmalar yalnızca yüzey yapıda ortaya çıkan hâl tanımlama ve sınıflandırmalarını sadece morfolojik (biçimbilimsel) yönden ele alan çalışmalardır. Görüldüğü kadarıyla şimdiye kadar Türkçe ve diğer dillerin eklerini ele alan karşılaştırmalı çalışmalar az olmakla birlikte, Türkçe ve Japonca hâl biçimlerini konu alan karşılaştırmalı dilbilimsel çalışmalar henüz çok az ve yetersizdir. Araştırmalarımız neticesinde 2 çalışmaya rastlanmıştır; Atay (2021), Yetişen (2007). Bu nedenle bu çalışmada Japonca ilgi hâl eki (-no) ile bir kontrast (karşılaştırma) analizi yoluyla Türkçe ilgi hâl biçimleri üzerine bir çalışma yürütülecektir.

Türkçe'de ilgi hâl ekinin eklendiği isim tamlamalarını anlambilimsel açıdan ele alan bir çalışma olan Demir (2007), isim tamlamalarının bileşenlerinin oluşturduğu altı kullanım türünü açıklamaktadır. Bu kullanımlar 1) sahiplik, 2) aitlik, 3) sınırlılık, 4) benzerlik, 5) eşitlik, 6) özel kullanım (sıfat tamlamasında tamlayan ile tamlanan sözcüklerin yeri değiştirildiğinde elde edilen tamlama)'dır. Ancak Türkçe'de isim tamlamaları yoluyla oluşturulan isim öbeklerinin anlamsal açıdan birçok başka kullanımları da vardır ve biçimsel açıdan da ilgi hâl eki dışında ilgi hâl ekinin kullanımlarından olan sahiplik ve aitlik kullanımına sahip başka ekler de vardır. Bu ekler, şimdiye kadar dil bilgisi kitapları ve benzeri yerlerde sadece ablatif (çıkma/uzaklaşma hâli) eki, iyelik eki, aidiyet eki gibi biçimsel yönler üzerinde durularak sınıflandırılmış, sadece işlevleri ve kullanımları açıklanmış, anlamsal yönden ele alınmamıştır. Bu nedenle, bu çalışmada aşağıdaki noktaları açıklığa kavuşturmak amaçlanmıştır.

1) Türkçe isim tamlamalarında dört tür bileşen tertibi örneklerle ele alınmıştır. Bu doğrultuda Türkçe (N1) + (N2) yapısındaki sahiplik yapısı ve isim tamlamasının özelliklerini inceleyerek, şimdiye kadar aynı sıraya dizilmiş bu kavramlar arasındaki benzerlik ve farklılıklara dikkat çekmek.

2) Daha önceki araştırmalarda gerçek örneklerden yola çıkarak oluşturulmuş kullanımlara atıfta bulunarak, modern Japonca'daki (-no)'nun kullanım kategorisini yeniden oluşturmak ve modern Japonca'daki (-no)'nun kullanım kategorisindeki örnek cümleleri kelimesi kelimesine Türkçe'ye

çevirmek. Bu yolla Türkçe ilgi hâl ekinin Japonca ilgi hâl ekinin kullanımlarına karşılık gelen kapsama alanını kavrayarak, Demir (2007) 'de açıklanmayan 23 farklı kullanıma açıklık getirmek.

3) Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarına dayanarak, Türkçe ilgi hâl eki (-(n)ın) ile benzeşen diğer biçimlerden eksiz hâl biçimi (φ), ayrılma hâl eki (-dan), bulunma hâl eki (-da), bulunma hâl eki (-da) ve aitlik eki (-ki)'nin bileşiminden oluşan birleşik çekim eki (-daki), aitlik eki (-ki), iyelik eki (-lı) ve (-lık)'ın farklı olduğunu belirtmek.

4) Türkçe ilgi hâl eki (-(n)ın) dışında "sahiplik/aitlik" kullanımına sahip olan bu ekler üzerinde durarak, (-no)'nun kullanım kategorisindeki örneklerin birebir çevirilerine dayalı olan başka örneklere dayalı detaylı bir değerlendirme yapmak. Ayrıca bu eklerin kullanımı ile ilgi hâl eki (-(n)ın)'ın kullanımlarını karşılaştırıp kıyaslayarak, bu eklerin doğaları ve özellikleri itibariyle ilgi hâl eki ile benzer kullanımları gösterebileceğini kanıtlamak.

2. bölümde, çağdaş Türkçe dilbilgisi kitaplarındaki ilgi hâl ekinin tanımlarına genel bir bakış yaptıktan sonra, 3. bölümde, Japonca ve Türkçe (N1) + (N2) yapılarını karşılaştırarak, isim ile isim bağının bileşenlerinin oluşturabileceği çeşitli örnekleri ele alacağız. Devamındaki 4. Bölümde (N1) + (N2) kombinasyonu ile oluşturulan sahiplik yapısını ve isim tamlamasının özelliklerini ortaya koyacağız. 5. bölümde, önceki çalışmalardan alınan örneklere ve kategorilere dayalı olarak Japonca ilgi hâl eki (-no) için bir kullanım kategorisi ortaya koymayı deneyeceğiz. Bu kategoriden yola çıkarak, Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarına karşılık gelen Türkçe eklere bakarak, Türkçe ilgi hâl ekinin benzer kullanımları ile farklı olan kullanımlarına açıklık getireceğiz. 6. bölümde, Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarına karşılık gelen Türkçe hâl ekleri ve diğer eklerin biçimsel benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya çıkararak, Japonca (-no) eki ile farklılaşan ekleri bir araya getirerek, Türkçe'de ilgi hâlini gösteren bu eklerin özellikleri ve işlevleri ile ilgili ayrıntılı bir değerlendirme yapacağız. 7. bölümde bir tablo aracılığıyla ilgi hâl ekinin kullanımlarına sahip diğer ekler ile bunların sahip olduğu diğer kullanımlara dikkat çekeceğiz. Son bölüm olan 8. bölümde, bu makalede tartışılan önceki araştırmaların sorunlarının çözümlerinin yanı sıra gelecekteki gelişmeler ve beklentilerle ilgili önerilerde bulunacağız.

2. Çağdaş Türkçe dilbilgisi kitaplarındaki ilgi hâl ekinin tanımı

Burada ilgi hâlini şekil yönünden ele alagelmiş Türkçe dilbilgisi kitaplarındaki ilgi hâl ekinin tanımlarını ele alarak, bunların içinden özellikle önemli olduğu düşünülen üç tanesini sunacağız.

Bu hâldeki adlar sahip olanı, tabi olunanı, kapsayanı gösterirler ve bir sahip olunanı, tabi olanı, kapsananı gerektirirler (Banguoğlu, 2007, s. 328).

Bu hâl ismin başka bir isimle münasebeti olduğunu ifade eden hâlidir. İlgi hâli ismin bir isimle ilgisi olduğunu, kendisinden sonra gelen bir isme tabi bulunduğunu gösterir. İsmin bu hâli bazen eksiz, çok defa da ekli olur. Bu ek ise genitif ekidir. Genitif eki ismi esas itibariyle isme, bazan da fiile bağlar (Ergin, 2006, s. 228).

Eklendiği adla başka bir ad arasında ilgi bağı kuran ad durumudur. Bu durum ya iki adın yan yana getirilmesiyle eksiz olarak ya da ünsüzle biten ad kök ve gövdelerinden sonra +In /+Un, ünlüyle bitenlerden sonra +nIn /+nUn ekinin getirilmesiyle karşılanır. Bu durumda ilgi durumu eki birinci adın sonundadır. İkinci ad genellikle iyelik eki alır (Korkmaz, 2007, s. 23).

3. Türkçe "isim + isim" yapısındaki bileşenlerin çeşitli formları

Aşağıda, şimdiye kadar geleneksel dilbilgisi çalışmalarında ele alınan "isim + isim" birlikteliği tarafından temsil edilen yapının biçimsel açıdan çeşitli formlarını tartışacağız. Japonca'da "isim + isim" yapısı genellikle 1. öğe olan isme (-no) ilgi hâl eki eklenerek ifade edilir.

(1) Taro'nun kitabı

Taro -no hon
sahip olan şahıs ilgi hâl eki sahip olunan şey
[1. Öğe + ek + 2. öğe]

Türkçe'de ise "isim + isim" yapısı, 1. isme ek olarak ilgi hâl eki (-(n)ın) eklenerek, 2. isme ise 1. isimin türüne bağlı olarak, sahip olan ismin şahıs ismi olması durumunda ismin şahıs durumuna göre şahıs aitlik eki eklenir.

(2) Taro'nun kitabı

Taro' -(n)un kitab -ı
sahip olan şahıs ilgi hâl eki sahip olunan nesne 3. tekil şahıs aitlik eki
[1. öğe + ek + 2. öğe + ek]

Ancak Japonca örnek (1)'de görüldüğü gibi "isim + isim" yapısını ifade etmek için her zaman üç bileşene [1. öğe + ek + 2. öğe] ihtiyaç duyarken, Türkçe'de aynı yapı temel olarak dört bileşenin birleşiminden oluşur. İlgi hâl eki ve aitlik belirten şahıs eklerinin kullanımı oldukça serbest olup, kullanım yöntemlerine bağlı olarak oldukça esnek formlar oluşturulabilir. Aşağıda bu formları özetleyeceğiz.

Öncelikle, Türkçe "sahiplik/aitlik" yapısının temel türü örnek (2)'de görüldüğü gibi [1. öğe (N1) + ek (ilgi hâl eki) + 2. öğe (N2) + ek (aitlik belirten şahıs eki)] şeklinde tüm bileşenlerin yapıya eklendiği bir türdür. Aitlik belirten şahıs eki, 2. öğe olan (N2)'nin 1. öğe olan (N1)'e ait olduğunu belirtmekle birlikte, aynı zamanda sahiplik belirten isim olan 1. öğe ile şahıs açısından uyumluluk gösterir.

(3) benim evim

ben -im ev -im
N1 ilgi hâl eki N2 1. tekil şahıs aitlik eki
[1. öğe + ek + 2. öğe + ek]

Aşağıdaki örnekteki form, Japonca'daki sahiplik yapısına benzer bir şekilde [1. öğe+ek+2. öğe] yani [sahip + ilgi hâl eki + sahip olunan şey] kombinasyonundan oluşur. Bu formda "sahip", "mülkiyet" ve "ilgi hâl eki" açıkça belirtilmesine rağmen, şahıs uyumluluğunu gösteren bir işaret görülmemektedir.

(4) benim ev

ben -im ev
N1 ilgi hâl eki N2
[1. öğe + ek + 2. öğe + φ]

Benzer (2012)'de bu tür bir sahiplik yapısının, yalnızca birinci çoğul şahıs zamirleri, ikinci çoğul şahıs zamirleri ve akrabaları temsil eden ifadeler söz konusu olduğunda, aitlik belirten şahıs ekinin

atlanabilmesine izin verdiği belirtilmektedir. Kısaca, aitlik belirten şahıs ekinin atlanabilmesi koşulunun, 1. öğenin şahıs zamiri veya özel isim olması ve ilgi hâl ekinin "sahiplik/aitlik"i temsil etmesi hâliyle sınırlı olduğu söylenebilir. Bu nedenle, aitlik belirten şahıs ekinin göründüğü durumlarda olduğu gibi görünmediği durumlarda da sahiplik yapısının iletilen anlamında bir farklılık ortaya çıkmaz. Ayrıca Özkan (2004)'de aslen Türkçe'de olmayan bu tür bir sahiplik yapısının yabancı dillerin de etkisiyle konuşma dilinde olduğu kadar yazı dilinde de son zamanlarda sıkça kullanılmaya başlandığı belirtilmektedir.

(5) Kavaf'ın Şükrü

Kavaf	'-ın	Şükrü
N1	ilgi hâl eki	N2
[1. öğe +	ek +	2. Öğe + φ]

Ayrıca Türkçe' de (3), (4) ve (5) numaralı örneklerle aynı anlama gelmekle birlikte, baştaki iki unsurun düştüğü ve sadece sahip olunan şey + aitlik bildiren şahıs ekinden oluşan bir sahiplik yapısı da bulunmaktadır. Bu, ancak aitlik bildiren şahıs ekinden sahip olan şahsı temsil eden zamirin açıkça anlaşılabildiği durumlarda kullanılabilen bir form olup, sahip olan şahıs net olarak görünmese bile şahsın durumu anlaşılabileceğinden gerek dilbilimsel gerekse anlamsal açıdan anormal bir şekil ortaya çıkmamaktadır.

(6) (benim) evim

ev	-im
N2	1.tekil şahıs aitlik eki
[2. öğe +	ek]

Şimdiye kadar incelediğimiz tüm formlarda, 1. öğe olan "sahip olan kişi" ye ilgi hâl ekinin eklenmesiyle belirtilmesi noktasında tamlama ekinin eklenmediği şekillerle anlam bakımından farklılık gösterir. İlgi hâl ekinin eklendiği sahiplik ifadeleri ile isim tamlamalarının özellikleri hakkında 4. bölümde ayrıca tartışılacaktır.

Son olarak, Türkçe' de 1. öğe olan tamlayan isim tekil veya çoğul şahıs ismi olduğunda, ilgi hâl ekinin görünmediği "sınırlı tamlayan" + "tamlanan" + "tamlama eki" kombinasyonundan oluşan bir şekil de bulunmaktadır. Bu şekil, yukarda ele aldığımız 3 şekille, sadece 1. öğe olan ismin belirsiz olması noktasında anlamsal açıdan farklılık gösterir.

(7) bahçe kapısı (Belirsiz bir bahçe)

bahçe	φ	kapı	-sı
N1	ilgi hâl ekinin atılması	N2	tamlama eki
[1. öğe	+	2. öğe +	ek]

(8) bahçenin kapısı (Belirli bir bahçe)

bahçe	-nin	kapı	-sı
N1	ilgi hâl eki	N2	3. tekil şahıs aitlik eki
[1. öğe +	ek +	2. öğe +	ek]

(9) ağaçlar altında (Belirsiz ağaçlar)

ağaç	-lar	φ	alt	-ı	-nda

N1 çoğul eki ilgi hâl ekinin atılması N2 tamlama eki bulunma hâli eki

[1. öğe + 2. öğe + ek]

(10) ağaçların altında (Belirli ağaçlar)

ağaç -lar -ın alt -ı -nda

N1 çoğul eki ilgi hâl eki N2 3. tekil şahıs aitlik eki bulunma hâli eki

[1. öğe + ek + 2. öğe + ek]

Bu şekilde Türkçe'de iki isim arasındaki bağlantının temel olarak 1) 1. öğe (N1) + ek (ilgi hâl eki) + 2. öğe (N2) + ek (aitlik bildiren şahıs eki), 2) 1. öğe (N1) + 2. öğe (N2) + ek (tamlama eki), 3) 1. öğe (N1) + ek (ilgi hâl eki) + 2. öğe (N2), 4) 2. öğe (N2) + ek (aitlik bildiren şahıs eki) olmak üzere dört tipi vardır.

Yukarıda sıraladığımız 3) ve 4)'teki formların 1)'in sadeleştirmesi, 2)'nin ise belirsizliği açıkça gösteren bir form olduğu söylenebilir. Bu kavramları bu bölümde bileşen kombinasyonlarının türleri olarak kısaca ele aldık. Aşağıda detaylı olarak ele alacağız.

4. İsim+isim bileşiminden oluşan "sahiplik/aitlik" yapısı ve isim tamlamasının özellikleri

Japonca'da hem sahiplik ifadeleri oluşturulurken hem de isim tamlama öbekleri oluşturulurken (-no) ekinin kullanıldığı gibi, Türkçe' deki (N1) ile (N2) arasında da sadece bir "sahiplik/aitlik" ilişkisi yoktur. Türkçe'de isim ile isim arasında başka birleşim ilişkileri de mevcuttur. Bu, Japonca'da "isim tamlaması", Türkçe'de ise "isim tamlaması" veya "birleşik isim" olarak adlandırılan bir olgudur. Sahiplik yapısı sadece "sahiplik/aitlik" ilişkisini ifade edebilirken, isim tamlaması "sahiplik/aitlik"' in yanı sıra sınırlama, yer, zaman, benzerlik vb. gibi birçok kullanımı ifade edebilir. "Sahiplik/aitlik" yapıları her zaman ilgi hâl eki tarafından oluşturulurken, isim tamlamasında ilgi hâl eki, (N1) belirli bir isim olduğunda kullanılabilir. Bu şekilde hem benzer hem de farklı özelliklere sahip olan bu kavramlar, geleneksel Türkçe gramer kitaplarında aynı sıraya dizilmiş ve adeta aynı kavramlarmış gibi anlatılmıştır. Ancak bu kavramlar arasında farklı özellikler de bulunduğundan dolayı, ilgi hâl eki ile ilgili bir çalışma yürütürken, bu iki kavramın özelliklerinin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Aşağıda Ergin (1993) ve Korkmaz (2007) gibi gramer kitaplarında aynı çizgide işlenen bu kavramları daha önceki gramer bilgilerimizden yararlanarak karşılaştıracağız. Bu sayede, bu kavramlar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları açıklığa kavuşturacağız.

4.1. "Sahiplik/aitlik" yapısının özellikleri

Öncelikle "N1 + N2"den oluşan "sahiplik/aitlik" yapısının özellikleri aşağıdaki gibi özetlenebilir.

① "Sahiplik/aitlik" yapısında, (N1)'e her zaman ilgi hâl eki eklenir. İlgi hâl eki eklenmezse gramer dışı hale gelir.

(11) benim evim

ben -im ev -im

N1 ilgi hâl eki N2 1. Tekil şahıs aitlik eki

* ben ev

N1 N2

❷ "Sahiplik/aitlik" yapısındaki (N1) her zaman bir zamir veya özel isimdir.

(12) senin araban

sen -in araba -n

N1 ilgi hâl eki N2 2. tekil şahıs aitlik eki

❸ (N1)'in sahip olan kişiyi temsil eden şahıs zamiri, (N2)'nin ise bir iyelik ismi olduğu "sahiplik / aitlik" yapısında, ünlü uyumu ile (-(n)ın, -(n)in, -(n)un, -(n)ün) olarak değişen ilgi hâl eki yalnızca birinci şahıs zamirine eklendiğinde (-ım, -im, -um, -üm) olur. Ayrıca, ait olanı belirten bir isim olan (N2)'ye 6 çeşit olan şahıs aitlik eklerinden uygun olanı eklenir.

Tablo 1. Türkçe ilgi hal eki ile şahıs aitlik eklerinin şahıs çekimleri

ek / şahıs	ilgi hâl eki	şahıs aitlik eki
1. tekil şahıs	(-ım, -im, -um, -üm)	(-ım, -im, -um, -üm)
2. tekil şahıs	(-ın , -in, -un, -ün)	(-ın, -in, -un, -ün)
3. tekil şahıs	(-(n)ın , -(n)in, -(n)un, -(n)ün)	(-(s)ı, -(s)i, -(s)u, -(s)ü)
1. çoğul şahıs	(-ım, -im, -um, -üm)	(-ımız, -imiz, -umuz, -ümüz)
2. çoğul şahıs	(-ın , -in, -un, -ün)	(-ınız, -iniz, -unuz, -ünüz)
3. çoğul şahıs	(-(n)ın , -(n)in, -(n)un, -(n)ün)	(-ları, -leri)

❹ Sahiplik yapısı her zaman sadece ilk iki bileşenin çıkarıldığı "ait olan şey" + "şahıs aitlik eki" ile yapılır ve gerekmedikçe "sahip olan kişi" ve "ilgi hâl eki" açıkça görülmez.

(13) evim

ev -im

ait olan şey 1. tekil şahıs aitlik eki

❺ Sahiplik isim öbeğindeki öğeler arasına başka sözcükler de konulabilir.

(14) benim güzel annem

ben -im (güzel) anne -m

sahip olan kişi ilgi hâl eki sıfat ait olan kişi 1. tekil şahıs aitlik eki

❻ Bir isim öbeğinde (N2)'ye çoğul eki (-ler, -lar) eklenebilir. Ancak sahip olan kişiyi gösteren (N1)'in 1. tekil şahıs ve 2. tekil şahıs zamirleri olması durumunda ise (N1)'e çoğul eki (-ler, -lar) eklenemez.

(15) benim çocuklarım

ben -im çocuk -lar -ım

sahip olan kişi ilgi hâl eki ait olan kişi çoğul eki 1. tekil şahıs aitlik eki

(16) *benlerim çocuklarım

*ben -ler -im çocuk -lar -ım

sahip olan kişi çoğul eki ilgi hâl eki ait olan kişi çoğul eki 1. tekil şahıs aitlik eki

Ayrıca sahibi temsil eden ismin 1. tekil şahıs ile 2. tekil şahıs olması durumunda, sahibi temsil eden isme çoğul eki eklenebilir. Ancak bu durumda ait olanı temsil eden isme eklenen şahıs aitlik eki 3. tekil şahısla sınırlı olup, bu durumda tipik bir "sahiplik/aitlik" yapısından ayrılan bir yapı ortaya çıkmış olur.

(17) bizlerin evleri

biz -ler -in ev -leri

Sahip olan kişi çoğul eki ilgi hâl eki ait olan şey 3. çoğul şahıs aitlik eki

(18) *bizlerin evlerimiz

*biz -ler -in ev -leri -miz

Sahip olan kişi çoğul eki ilgi hâl eki ait olan şey çoğul eki 1. çoğul şahıs aitlik eki

φ "Sahiplik/aitlik" bildiren isim tamlamasındaki (N1) ve (N2), "sahiplik" veya "aitlik" kullanımını temsil eder.

(19) Fatma'nın kalemi (sahiplik ilişkisi)

Fatma' -nın kalem -i

N1 ilgi hâl eki N2 3. tekil şahıs aitlik eki

(20) ayakkabının bağcığı (aitlik ilişkisi)

ayakkabı -nın bağcığ -ı

N1 ilgi hâl eki N2 3. tekil şahıs aitlik eki

4.2. İsim tamlamasının özellikleri

Tamlayan isim olan (N1) + tamlanan isim olan (N2) ile yapılan isim tamlaması ile ilgili aşağıdaki özelliklerden söz edilebilir.

① İsim tamlamasındaki tamlayan isim (N1) her zaman ilgi halindedir. Ancak ilgi hâl ekinin eklenip eklenemeyeceği (N1)'in belirli olup olmamasına göre belirlenir. Geleneksel Türkçe dilbilgisi çalışmalarında bu şekilde oluşturulan isim tamlamalarına, (N1) belirsiz olduğunda "belirtisiz isim tamlaması", belirli olduğu durumlarda ise "belirtili isim tamlaması" denir.

(21) bahçe kapısı (belirsiz bir bahçe = Belirtisiz İsim Tamlaması)

bahçe φ kapı -sı

N1 ilgi hâl ekini atılması N2 tamlama eki

(22) bahçenin kapısı (belirli bir bahçe = Belirtili İsim Tamlaması)

bahçe -nin kapı -sı

N1 ilgi hâl eki N2 tamlama eki

② İsim tamlamasındaki tamlayan isim (N1), bir isim veya bir isme eşdeğer bir kelimedir.

(23) okul müdürü

okul müdür -ü

N1 N2 tamlama eki

③ İsim tamlamasındaki (N2)'nin sonuna bir tamlama eki eklenir. İsim tamlamasında tamlanan isme eklenen ve isim tamlamasını temsil ettiği için önceki araştırmalarda "sınırlılık eki" olarak adlandırılan

bu eki göstermek için bu çalışmamızda, "tamlama eki" terimini kullanacağız. Bu ek, şahıs aitlik ekinin 3. şahıs biçimine benzediği için, genellikle şahıs aitlik ekiyle karıştırılır. Ancak aralarında ayrım yapmak gerekir. (N2)'ye eklenen ekin şahıs aitlik eki olmadığının kesin kanıtı, 1. ve 2. şahısta aitlik eklerinin hiçbir zaman ortaya çıkmamasıdır.

(24) kapının kolu
kapı -nın kol -u
N1 ilgi hâl eki N2 tamlama eki

(25) * kapının kolun
kapı -nın kol -un
N1 ilgi hâl eki N2 2. tekil şahıs aitlik eki

❹ İsim tamlaması her zaman ilk iki öğenin çıkarıldığı sadece ait olan şey + aitlik belirten şahıs ekinden yapılmaz. Tamlayan ve tamlanan isim her zaman açıkça görünür. Bununla birlikte, yalnızca ardışık olarak sıralanan isim tamlamalarının tamlayan isimleri aynı olduğunda ikinci tamlama öbeğinden gelen tamlayan isim çıkarılabilir.

(26) gül suyu
gül su -yu
N1 N2 tamlama eki

(27) okulun kapısı, okulun bacası, okulun penceresi
okul -un kapı -sı, baca -sı, pencere -si
N1 ilgi hâl eki N2 tamlama eki N2 tamlama eki N2 tamlama eki

❺ İsim tamlamasında, tamlayan ismin belirsiz olduğu ve ilgi hâl ekinin eklenmediği "belirtisiz isim tamlaması" durumunda, tamlayan isim ile tamlanan isim arasına başka bir kelime eklemek mümkün değildir. Hayashi (1995, s: 477), "Aslında diğer öğeleri içeremeyen birleşik isimlerin arasına sıfatlar girer. Elbette, yalnızca bazı sıfatlar tamlamaların arasına girebilirler ve örneğin bağıl yan tümceler eklenemez." diye belirtmiştir. Aşağıda Hayashi (1995) 'de verilen örneklere bakacağız.

(28) cumhurbaşkanı
cumhur başkan -ı
N1 N2 tamlama eki

(29) cumhur eski başkanı
cumhur eski başkan -ı
N1 sıfat N2 tamlama eki

(30) *eski cumhurbaşkanı
*eski cumhur başkan -ı
Sıfat N1 N2 tamlama eki

Bununla birlikte, tamlayan ismin belirli olduğu ve ilgi hâl ekinin eklendiği "belirtili isim tamlaması" durumunda, tamlayan isim ile tamlanan isim arasına başka tür kelimeler de eklenebilir.

(31) okulun geniş bahçesi
okul -un geniş bahçe -si

N1 ilgi hâl eki sıfat N2 tamlama eki

6 İsim tamlaması bir "belirtili isim tamlaması" olduğunda, çoğul eki (-ler, -lar) sadece tamlayan isme, sadece tamlanan isme veya hem tamlayan hem de tamlanan ismin her ikisine de eklenebilir.

(32) gitarın telleri
gitar -ın tel -ler -i
N1 ilgi hâl eki N2 çoğu eki tamlama eki

(33) işçilerin grevi
işçi -ler -in grev -i
N1 çoğul eki ilgi hâl eki N2 tamlama eki

(34) kızların güzellikleri
kız -lar -ın güzellik -ler -i
N1 çoğul eki ilgi hâl eki N2 çoğul eki tamlama eki

İsim tamlaması bir "belirtisiz isim tamlaması" olduğunda, ismin çoğul ekleri (-ler, -lar) tamlayan isim (N1) veya tamlanan isim (N2) sınırlı bir aralıkta olduğu sürece eklenebilir.

(35) öğretmenler odası
öğretmen -ler oda -sı
N1 çoğul eki N2 tamlama eki

İsim tamlaması bir "belirtisiz isim tamlaması" olduğunda, tamlanan isim (N2)'ye çoğul eki (-ler, -lar) eklenebilir, ancak tamlayan isim (N1)'e çoğul eki (-ler, -lar) eklenemez.

(36) ayak kabı
ayak φ kab -ı
N1 ilgi hâl ekinin kısaltması N2 tamlama eki

(37) ayak kapları
ayak φ kap -lar -ı
N1 ilgi hâl ekinin kısaltması N2 çoğul eki tamlama eki

(38) *ayaklar kabı
*ayak -lar φ kab -ı
N1 çoğul eki ilgi hâl ekinin kısaltması N2 tamlama eki

7 İsim tamlama öbeklerindeki (N1) ve (N2), sahiplik ve aitlik dışında, sınırlama, yer, zaman, benzerlik vb. gibi birçok kullanımı temsil eder.

(39) sabah sporu ⇒ zaman
sabah φ spor -u
N1 ilgi hâl ekinin atılması N2 tamlama eki

(40) Van depremi ⇒ yer
Van φ deprem -i
N1 ilgi hâl ekinin atılması N2 tamlama eki

(41) kalkan balığı ⇒ benzerlik

kalkan φ balığ -ı
N1 ilgi hâl ekinin atılması N2 tamlama eki

Aşağıda Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun çeşitli kullanımları ile karşılaştırmalı olarak Türkçe'de ilgi hâlini ifade eden ek ve biçimlerin sahip oldukları kullanımlara açıklık getireceğiz.

5. Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun çeşitli kullanımları

İlk bakışta Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun "sahip"'i gösteren kullanımı en yaygın kullanımıymış gibi görünmektedir. Ancak, (-no)' nun bundan başka da birçok kullanımları vardır. Örneğin bağıl yan tümce içinde "hareketin öznesi"'ni gösterirken, "ilacın içilme yolları" gibi bir cümlede ise "hedef"'i gösterebilir. Türkçe (-(n)ın) eki, Japonca (-no)'nun kullanımlarının bir kısmına karşılık gelirken, Japonca (-no)'nun tüm kullanımları Türkçe (-(n)ın) eki ile ifade edilemez. Bu bölümde, öncelikle Japonca (-no)'nun ürettiği anlam ve kullanımların sınıflandırmasını daha önce yapılmış araştırmalardan yola çıkarak tasnif edip, ardından Türkçe (-(n)ın)'ın Japonca (-no)'nun kullanımlarının hangi aralağına kadar karşılık geldiğini örneklere dayalı olarak inceleyeceğiz. Aşağıdaki kategori, Ulusal Japon Dili Araştırma Enstitüsü (1951), Masubuchi (1981) ve Morita (2007)'ye dayanarak oluşturduğumuz kategoridir. Kategori öğelerinin nasıl kurulacağına ilişkin Park (1997) 'ye başvurarak, oradaki kategoriden daha geniş bir kullanım kategorisi yelpazesi oluşturmaya çalıştık.

1) İsmi Niteleyen Hâl Eki (-no)		Japonca Örnek	(Türkçe birebir çevirisi)
1 Özne	a. Sahip	kimi no enpitsu	(senin kalemin)
	b. Yaratıcı	kare no hanashi	(onun konuşması)
	c. Ait olunan yer	apaato no kakari	(apartman görevlileri)
	d. Hareketin öznesi	hakase no shiteki	(doktorun önerisi)
	e. Durumun öznesi	kusuri no kikime	(ilacın etkinliği)
2 Nesne	a. Hareketin / eylemin hedefi	kouhosha no seiri	(adayların organizasyonu)
	b. Metaforun konusu	yuki no hada	(kar gibi ten)
3 İlişkinin çıkış noktası	a. İlişkilerin başlangıç noktası	ojousama no aite	(hanımefendinin partneri)
	b. Nicelik ilişkisinin başlangıç noktasınunonoatsusano2bai		(kumaş kalınlığının 2 katı)
	c. Zaman ilişkisinin başlangıç noktası	saakasu no mae	(sirkin öncesi)
	d. Mekansal ilişkinin başlangıç noktası	jidousha no naka	(arabanın içi)

4 Yer	a. Varlığın yeri	Aichiken Yatomichou no kintetsu densha no Yatomieki	(Aichi Bölgesi Yatomi Şehri'ndeki Kintetsu Treni'nin Yatomi İstasyonu)
	b. Doğum ve yetiştirilme yeri	İndo no shisei no Tagoru	(Hindistanın ünlü şairi Tagor)
	c. Olay yeri	ooshima no jishin	(Oşima depremi)
	d. Kullanım yeri	sanyaku no fukuro	(ilaçlama torbası)
	e. Soyut yer	ronrijou no kekkan	(mantık üzerindeki eksik)
	f. İşaret edilen yer	koko no ie	(buradaki ev)
5 Zaman / mevsim		kyou no kyouiku	(bugünkü eğitim)

6	Miktar / sayısal değer	yontouno uma	(4 baş at)
7	Sıralama	Nihon daiichi no meisho	(Japonya'nın birinci ünlü yeri)
8	Doğa / kişilik / durum (Üçüncü sıfat)	hige no otoko	(sakallı erkek)
9	İçerik / katılım	e no kouen	(resim_konuşması)
10	Malzeme	gomu no tebukuro	(lastikten eldiven)
11	Seçim aralığı	gidai no hitotsu	(tartışma konularından biri)
12	Eşitlik a. Aynı içeriğe sahip farklı kelimeleri bağlar	ojisan no Ali gunsou	(amcanız (olan) Ali Çavuş)
	b. İsim	isutanbuuru no machi	(İstanbul şehri/(denilen)
13	İçi	ringo no kago	(elma sepeti)
14	Deneyimlerin, düşüncelerin, konuların vb. içerikleri	shissou no uwasa	(kaybolma söylentisi)
15	Sebep/neden	goukaku no yorokobi	(başarmanın sevinci)
16	Alaka	furusato no omoide	(memleket hatırası)
17	İşaret etme a. İnsanları işaret etme	koucha no hito	(çay isteyen/içen kişi)
	b. Hususları işaret etme	shoubai no koto	(ticaret hususu)
18	Varlık ve eylemlerin durumu/ derece	umi no ayumi	(inek adımı)
19	İsim tamlamasının tamlayan ve tamlananın konumları değiştirildiğinde elde edilen tamlama	mikan no amaino (amai mikan)	(mandalinanın tatlısı) (tatlı mandalina)
20	N2 biçimsel isim veya yardımcı fiil olduğunda kullanılan (-no)		
	a. N2 biçimsel isim olduğunda	hyou A no toori	(tablo A'daki gibi)
	b. N2 yardımcı fiil olduğunda	tsugi no notoku	(aşağıdaki gibi)
2)	Yalın hali (Nominatif) gösteren (-no) ((-ga) ile (-no)'nun değiştirilmesi)	happa no kareta ki	(yaprağı solan ağaç)
3)	Belirtme halini (Akuzatif) gösteren (-no) ((-ga) ile (-no)'nun değiştirilmesi)	ocha no nomitai hito	(çay içmek isteyen kişi)

Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımını anlam açısından kategorize edersek yukarıdaki gibi bir kullanım kategorisi elde edilebilir. Yukarıda sıralanan Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarına dayanarak, ilk olarak 5.1 bölümde, Türkçe ilgi hâl eki (-(n)ın)'ın ne ölçüde Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarını karşılayabileceğini yine bir tablo yardımıyla inceleyeceğiz. Daha sonra, Bölüm 5.2'de, Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarına karşılık gelen diğer Türkçe ekleri ayrı bir tabloda sergileyeceğiz. Son olarak, Bölüm 5.3'te Japonca ilgi hâl eki (-no) ile Türkçe ilgi hâl eki (-(n)ın)'ın kullanımlarını karşılaştırarak Türkçe'deki aynı kullanımlar ile farklı kullanımları belirleyeceğiz.

5.1. Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarına karşılık gelen Türkçe ekler

Burada öncelikle, Türkçe ilgi hâl eki (-(n)ın)'ın Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun hangi kullanımlarını ne kadar karşılayabildiği aşağıdaki tablodaki gibi özetleyebiliriz.

Tablo 2. Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarına karşılık gelen Türkçe ekler

1) İsmi niteleyen hâl eki (-no)		Japonca örnekler	Japonca örneklerin Türkçe birebir çevirileri
1 Özne	a. Sahip	kimi **no** enpitsu	(sen**in** kalemin)
	b. Yaratıcı	kare **no** hanashi	(on**un** konuşması)
	c. Ait olunan yer	apaato **no** kakari	(apartman **φ** görevlisi)
	d. Hareketin öznesi	seibi **no** hitobito	(bakım görevlisi **φ** insanlar)
	e. Durumun öznesi	nihon josei **no** yasashisa	(Japon kadını**nın** kibarlığı)
2 Nesne	a. Hareketin / eylemin hedefi	kouhosha **no** seiri	(adayları**n** düzenlenmesi)
	b. Metaforun konusu	Yuki **no** hada	(kar **gibi** ten)
3 İlişkinin çıkış noktası	a. İnsan ilişkilerinin başlangıç noktası	ojousama **no** aite	(hanımefendi**nin** eşi)
	b. Nicelik ilişkisinin başlangıç noktası	nuno no atsusa **no** 2bai	(kumaş kalınlığı**nın** iki katı)
	c. Zaman ilişkisinin başlangıç noktası	saakasu **no** mae	(sirk**in** öncesi)
	d. Mekansal ilişkinin başlangıç noktası	jidousha **no** naka	(araba**nın** içi)
4 Yer	a. Varlığın yeri	Aichiken Yatomichou **no** kintetsu densha no Yatomieki	(Aichi Bölgesi Yatomi Şehri'n**deki** Kintetsu Treninin Yatomi İstasyonu)
	b. Doğum ve yetiştirilme yeri	İndo **no** shisei no Tagoru	(Hindistan**ın** ünlü şairi Tagor)
	c. Olay yeri	Ooshima **no** jishin	(Oşima **φ** depremi)
	d. Kullanım yeri	sanyaku **no** fukuro	(ilaçlama **φ** torbası)
	e. Soyut yer	ronrijou **no** kekkan	(mantık üzerin**deki** eksik)
	f. İşaret edilen yer	koko **no** ie	(bura**daki** ev)
5 Zaman / mevsim		kyou **no** kyouiku	(bugün**kü** eğitim)
6 Miktar / sayısal değer		yontou **no** uma	(4 baş **φ** at)
7 Sıralama		Nihon daiichi **no** meisho	(Japonya'nın birinci **φ** ünlü yeri)
8 Doğa / Kişilik / Durum (Üçüncü sıfat)		hige **no** otoko	(sakal**lı** erkek)
9 İçerik / katılım		e **no** kouen	(resim**φ**konuşması)
10 Malzeme		gomu **no** tebukuro	(lastik**ten** eldiven)
11 Seçim aralığı		gidai **no** hitotsu	(tartışma konuların**dan** biri)
12 Eşitlik	a. Aynı içeriğe sahip farklı kelimeleri bağlar (olan)	ojisan **no** Ari gunsou	(amcanız **φ** /(**olan**)AliÇavuş)
	b. İsim (denilen)	İsutanbuuru **no** machi	(İstanbul **φ** şehri / (**denilen**) şehir)
13 İçi		ringo **no** kago	(elma **φ** sepeti)
14 Deneyimlerin, düşüncelerin, konuların vb. içerikleri		shissou **no** uwasa	(kaybolma **φ** söylentisi)
15 Sebep/Neden		goukaku **no** yorokobi	(başarma**nın** sevinci)

16 Alaka		furusato **no** omoide	(memleket **φ** hatırası)
17 İşaret etme	a. İnsanları işaret etme b. Hususları işaret etme	koucha **no** hito shoubai **no** koto	(çay **isteyen/içen** kişi) (ticaret **φ** hususu)
18 Varlık ve eylemlerin durumu/ derece		umi **no** ayumi	(inek **φ** adımı)
19 İsim tamlamasının tamlayan ve tamlananının konumları değiştirildiğinde elde edilen tamlama		mikan **no** amaino amai mikan	(mandalina**nın** tatlısı) (tatlı mandalina)
20 N2nin biçimsel isim veya yardımcı fiil olduğunda kullanılan (no)	a. N2 biçimsel isim	hyou A **no** toori	tablo A'**daki** gibi/-**nın** doğrultusu
	b. N2 yardımcı fiil	tsugi **no** gotoku	bir sonra**ki** gibi
2) Yalın hali (Nominatif) gösteren (-no)		happa **no** kareta ki	(yaprağı **φ** solan ağaç)
3) Belirtme halini (Akuzatif) gösteren (-no)		ocha **no** nomitai hito	(yeşil çay **φ** içmek isteyen kişi)

5.2. Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarına karşılık gelen Türkçe ilgi hâl eki (-(n)ın)' ın benzerlikleri

Aşağıda, Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımına karşılık gelen Türkçe ilgi hâl eki (-(n)ın)'ı tabloda göstereceğiz.

Tablo 3. Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarına Türkçe ilgi hâl eki (-(n)ın)'ın karşılık geldiği kullanımlar

1) İsmi Niteleyen Hâl Eki (-no)		Japonca örnekler	Japonca örneklerin Türkçe birebir çevirileri
1 Özne	a. Sahip	kimi **no** enpitsu	(sen**in** kalemin)
	b. Yaratıcı	kare **no** hanashi	(on**un** konuşması)
	e. Durumun öznesi	nihon josei **no** yasashisa	(japon kadını**nın** kibarlığı)
2 Nesne	a. Hareketin / eylemin hedefi	kouhosha **no** seiri	(adaylar**ın** düzenlenmesi)
3 İlişkinin çıkış noktası	a. İnsan ilişkilerinin başlangıç noktası	ojousama **no** aite	(hanımefendi**nin** eşi)
	b. Nicelik ilişkisinin başlangıç noktası	nuno no atsusa **no** 2bai	(kumaş kalınlığı**nın** iki katı)
	c. Zaman ilişkisinin başlangıç noktası	Saakasu **no** mae	(sirk**in** öncesi)
	d. Mekansal ilişkinin başlangıç noktası	jidousha **no** naka	(araba**nın** içi)
4 Yer	b. Doğum ve yetiştirilme yeri	indo **no** shisei no Tagoru	(Hindistan**ın** ünlü şairi Tagor)
15 Sebep/Neden		goukaku **no** yorokobi	(başarma**nın** sevinci)
19 İsim tamlamasının tamlayan ile tamlananın yerleri değiştirildiğinde elde edilen tamlama		mikan **no** amaino (amai mikan)	(mandalina**nın** tatlısı) (tatlı mandalina)

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi, Japonca ilgi hâl eki (-no) ile Türkçe ilgi hâl eki (-(n)ın)'ın ortak toplam 11 kullanımı vardır.

5.3. Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarına karşılık gelen Türkçe eklerin kullanımlarındaki farklılıklar

Son olarak, aşağıdaki tablo 4'de, Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımına karşılık gelen diğer Türkçe ek ve biçimleri sunuyoruz.

Tablo 4. Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarına karşılık gelen diğer Türkçe ekler

1) İsmi Niteleyen Hâl Eki (-no)		Japonca örnekler	Japonca örneklerin Türkçe birebir çevirileri
1 Özne	c. Ait olunan yer	apaato **no** kakari	(apartman**φ**görevlisi)
	d. Hareketin öznesi	seibi **no** hitobito	(bakım görevlisi**φ**insanlar)
2 Nesne	b. Metaforun konusu	yuki **no** hada	(kar **gibi** ten)
4 Yer	a. İlişkilerin başlangıç noktası	Aichiken Yatomichou **no** kintetsu densha **no** Yatomieki	(Aichi Bölgesi Yatomi Şehri'n**deki** Kintetsu Treninin Yatomi İstasyonu)
	c. Olay yeri	ooshima **no** jishin	(Oşima **φ** depremi)
	d. Kullanım yeri	sanyaku **no** fukuro	(ilaçlama**φ**torbası)
	e. Soyut yer	ronrijou **no** kekkan	(mantık üzerin**deki** eksik)
	f. İşaret edilen yer	koko **no** ie	(bura**daki** ev)
5 Zaman/mevsim		kyou **no** kyouiku	(bugün**kü** eğitim)
6 Miktar/sayısal değer		yontou **no** uma	(4 baş**φ**at)
7 Sıralama		nihon daiichi **no** meisho	(Japonya'nın birinci**φ**ünlü yeri)
8 Doğa / Kişilik / Durum (Üçüncü sıfat)		hige **no** otoko	(sakal**lı** erkek)
9 İçerik / katılım		e **no** kouen	(resim**φ**konuşması)
10 Malzeme		gomu **no** tebukuro	(lastik**ten** eldiven)
11 Seçim aralığı		gidai **no** hitotsu	(tartışma konuların**dan** biri)
12 Eşitlik	a. Aynı içeriğe sahip farklı kelimeleri bağlar (olan)	ojisan **no** Ari gunsou	(amcanız**φ**/(olan)Ali Çavuş)
	b. İsim (denilen)	isutanbuuru **no** machi	(istanbul**φ**şehri/(denilen)şehir)
13 İçi		ringo **no** kago	(elma**φ**sepeti)
14 Deneyimlerin, düşüncelerin, konuların vb. içerikleri		shissou **no** uwasa	(kaybolma**φ**söylentisi)
16 Alaka		furusato **no** omoide	(memleket**φ**hatırası)
17 İşaret etme	a. İnsanları işaret etme	koucha **no** hito	(çay isteyen kişi)
	b. Hususları işaret etme	shoubai **no** koto	(ticaret**φ**hususu)
18 Varlık ve eylemlerin durumu/ derece		umi **no** ayumi	(inek**φ**adımı)
20 N2 biçimsel isim veya yardımcı fiil olduğunda kullanılan (-no)	a. N2 biçimsel isim	hyou A **no** toori	Tablo A'**daki** gibi /-**nın** doğrultusu
	b. N2 yardımcı fiil	tsugi **no** gotoku	bir sonra**ki** gibi
2) Yalın hali (Nominatif) gösteren (-no)		happa **no** kareta ki	(yaprağı**φ**solan ağaç)
3) Belirtme halini (Akuzatif) gösteren (-no)		ocha **no** nomitai hito	(yeşil çay**φ**içmek isteyen kişi)

Yukarıdaki tabloda Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımları ve bu kullanımlara karşılık gelen Türkçe'nin farklı kullanımları özetlenmiştir. Bu tablodan aşağıdaki çıkarımlarda bulunulabilir.

1) Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarına Türkçe ilgi hâl eki (-(n)ın) ve eksiz biçim (φ) dışındaki eklerin karşılık geldiği toplam 27 çeşit kullanım vardır.

2) Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarına Türkçe ilgi hâl eki dışındaki ekler de karşılık gelmektedir.

Peki Türkçe'de ilgi hâl ekinin taşıdığı anlamlara sahip olan bu eklerin özellikleri nelerdir? 6. bölümde, yukarıda değindiğimiz (-no)'nun kullanım örneklerini ve bunların Türkçe birebir çevirilerini karşılaştırarak, iki dil arasındaki karşılama ilişkisini araştıracağız. Ayrıca bu ekleri daha detaylı olarak ele alacağız.

6. Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımınlarına karşılık gelen Türkçe eklerdeki benzerlikler ve farklılıklar

Burada ilk olarak Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarından hareketle Türkçe'nin benzer ve farklı biçimlerini bir araya getireceğiz. Daha sonra, Türkçe ilgi hâlini temsil eden bu eklerin özelliklerini ve işlevlerini daha ayrıntılı olarak ele alacağız. Bunu yaparken bölüm 2.5'te oluşturduğumuz örneklerin Türkçe birebir çevirilerine dayalı diğer örnekleri de ele alacağız.

6.1. Benzeyen biçimler

Sahiplik ve aitlik kullanımları başta olmak üzere Japonca ilgi hâl ekinin çoğu kullanımlarına birebir karşılık gelen Türkçe ilgi hâl eki (-(n)ın), Japonca ilgi hâl eki (-no) ile aynı anlamsal bakımdan benzer özelliklere sahip olup, biçimsel bakımdan da yüzey yapıda görünebildiğinden dolayı Japonca (-no) ile benzeşmektedir.

6.2. Farklı olan biçimler

Φ Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun çoğu kullanımına karşılık gelen Türkçe ilgi hâl eki (-(n)ın)'ın yerini alan eksiz biçim (φ), biçimsel bakımdan yüzey yapıda görünmediğinden dolayı Japonca'daki (-no)'dan farklıdır.

(42) bahçe φ kapısı

bahçe	φ	kapı	-sı
N1	ilgi hâl ekinin kısaltılması	N2	tamlama eki

Japonca'daki [eşitlik] kullanımında aynı içerikteki farklı kelimeleri birbirine bağlayan, (-de aru) (=olan) ve tamlayan isim aracılığıyla tamlanan ismin adını gösteren (-to iu) (=denen) anlamını ifade eden Japonca ilgi hâl eki (-no)'ya karşılık gelen ve Türkçe'de her iki durumda da kullanılabilen soyut anlamlar olan (denen) ve (olan)'ın kısaltılması durumunda kullanılan eksiz şekil (φ) biçimsel bakımdan Japonca ilgi hâl eki (-no)'dan farklıdır.

(43) kocanız Taylor Çavuş / kocanız (olan) Taylor Çavuş

koca	-nız	φ	Taylor Çavuş
N1	2. Çoğul şahıs eki (kibar dil)		N2

(44) İstanbul şehri / İstanbul (denen) şehir

İstanbul	φ	şehr	-i
N1		N2	tamlama eki

❸ Japonca [varoluş yeri], [oluşma yeri], [soyut yer] ve [işaret edilen yer]'in her birinin kullanımını ifade eden Japonca ilgi hâl eki (-no)'ya karşılık gelen Türkçe bulunma hâl eki (-da) ve bulunma hâl eki (-da) ile aitlik eki (-ki)'nin birleşiminden oluşan (-daki), biçimsel bakımdan Japonca ilgi hâl eki (-no)'dan farklıdır.

(45) Okayama'daki Kourakuen Parkı

Okayama'	-da	-ki	Kourakuen Parkı
N1	bulunma hâl eki	aitlik eki	N2

❹ Japonca'da [zaman] kullanımını gösteren ilgi hâl eki (-no)'ya karşılık gelen Türkçe aitlik eki (-ki), biçimsel bakımdan Japonca ilgi hâl eki (-no)'dan farklıdır.

(46) şimdiki çocuklar

şimdi	-ki	çocuklar
N1	aitlik eki	N2

❺ Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun [materyal] kullanımına karşılık gelen Türkçe çıkma hâl eki (-dan), biçimsel bakımdan Japonca ilgi hâl eki (-no)'dan farklıdır.

(47) lastikten eldiven

lastik	-ten	eldiven
N1	çıkma hâl eki	N2

❻ Japonca tamlama eki (-no)'nun [özellik] kullanımına karşılık gelen Türkçe iyelik eki (-lı), biçimsel bakımdan Japonca ilgi hâl eki (-no)'dan farklıdır.

(48) sakallı adam

sakal	-lı	adam
N1	sıfat yapan iyelik eki	N2

❼ Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun [miktar/sayısal değer] kullanımına karşılık gelen Türkçe iyelik eki (-lık), biçimsel bakımdan Japonca (-no)'dan farklıdır.

(49) 5 Yenlik pul

5 Yen	-lik	pul
N1	sıfat yapan iyelik eki	N2

6.3. Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarına karşılık gelen eklerin işlevleri

Japonca ilgi hâl eki (-no)'ya karşılık gelen Türkçe ilgi hâl eki (-(n)ın), hem anlamsal hem de biçimsel yönden benzer olan tek ektir. Bunun dışındaki eksiz (φ), (-da), (-dan), (-daki), (-ki), (-lı) ve (-lık) ekleri biçimsel olarak farklıdırlar. Acaba bu ekler anlam açısından sahip oldukları hangi tür özellikleri sayesinde Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarıyla aynı kullanımları temsil edebilmektedirler? Burada bu eklerin işlevlerini ele alacağız.

① İlk olarak, eksiz biçim (φ)'e bakıldığında, Türkçe'de bir isim başka bir isimle ilgi hâl eki (-(n)ın) veya eksiz biçim (φ) ile bağlanarak ilgi hâl sistemini oluşturur. Bu iki biçim arasındaki fark (N1)'in belirliliği olup, ilgi hâl eki eklendiğinde belirli hale getirilen (N1), (φ) biçiminde kullanılması halinde belirsiz olur. Aşağıdaki örneğe bakalım.

(50) bebek arabası (genel anlamda bebekleri taşımaya yarayan araca verilen isim)

bebek φ araba -sı

N1 ilgi hâl ekinin kısaltılması N2 tamlama eki

(51) bebeğin arabası (belirli bir bebeğin taşındığı araç)

bebeğ -in araba -sı

N1 ilgi hâl eki N2 3. Tekil şahıs aitlik eki

② İkinci olarak, Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun [eşitlik] kullanımının (denilen) ve (olan) anlamlarına karşılık gelen Türkçe (φ) biçimini ele alalım. Türkçe'de eşitliği ifade etmek için ilgi hâl eki kullanılmaz, ancak eşitlik anlamını ifade eden (söylemek/demek) fiilinin edilgen biçimi olan (söylenen/denen) veya (olmak) fiilinin bağlaç biçimi olan (olan) ile bağlanarak aynı anlam sağlanabilir. Fakat bu ifadeler daha sonra anlatılacak olan "kardan (yapılmış) adam" örneğindeki (yapılmış) ile aynı şekilde kısaltılabildiğinden dolayı, sadece eksiz biçim (φ) ile bağlantılıymış gibi göründüğü anlaşılmaktadır. (φ) biçimi yerine (denen) veya (olan) araya eklendiğinde anlamsal olarak ilk öğeyi vurgulayan bir nüans ortaya çıkar ancak anlamsal olarak iki form arasında pek bir fark yoktur. Aşağıdaki örneklere bakalım.

(52) İstanbul şehri

İstanbul φ şehr -i

N1 N2 tamlama eki

(53) İstanbul denen şehir

İstanbul denen şehir

N1 eşitlik N2

(54) Kocanız Taylor Çavuş

koca -nız φ Taylor Çavuş

N1 2. Çoğul şahıs (kibar dil) N2

(55) kocanız olan Taylor Çavuş

koca -nız olan Taylor Çavuş

N1 2. Çoğul şahıs (kibar dil) eşitlik N2

③Japonca'da [varoluş yeri] kullanımını ifade etmek için, isim ile fiil birleşimlerinde yönelme hâli eki (-ni), iki ismin birleşiminde ise ilgi hâl eki (-no) kullanılır. Türkçe'de [varoluş yeri] kullanımını ifade etmek için ise, isim ile fiil birleşimlerinde bulunma hâli eki (-da), iki ismin birleşiminde ise bulunma hâli eki (-da) veya bulunma hâli eki (-da) ile aitlik eki (-ki)'nin birleşiminden oluşan birleşik çekim eki (-daki) kullanılır. Bu nedenle Japonca' da [varoluş yeri] kullanımını ifade etmek için ilgi hâl eki (-no) normal bir şekilde kullanılabiliyorken, Türkçe'de ise ilgi hâl eki (-(n)ın) kullanılamaz. (56) ve (57) no'lu örneklerde de açıkça görüleceği gibi, bu durumun sebebi tamlayan isim ile tamlanan isim arasında bir "sahiplik/aitlik" ilişkisi olmamasıdır.

(56) sıradaki kitap

sıra -da -ki kitap

N1 bulunma hâli eki aitlik eki N2

(57) *sıranın kitabı

*sıra -nın kitabı

N1 ilgi hâli eki N2

Ancak, tamlayan isim ile tamlanan isim arasında bir "sahiplik/aitlik" ilişkisi varsa, birleşik çekim eki (-daki) ilgi hâl eki (-(n)ın) ile yer değiştirebilir.

(58) yataktaki örtü

yatak -ta -ki örtü ⇒ (bulunma yeri)

N1 bulunma hâli eki aitlik eki N2

(59) yatağın örtüsü

yatağ -ın örtü -sü ⇒ (aitlik)

N1 ilgi hâli eki N2 3. Tekil şahıs aitlik eki

Türkçe'de (N1) bir insan ismi ve bir yer ismi olduğunda ilgi hâl eki (-(n)ın) veya bulunma ve aitlik ekinden oluşan birleşik çekim eki (-daki) kullanılabilir. Ancak (N1) fiziki bir isim olduğunda, ilgi hâli eki (-(n)ın) kullanılamaz ve bulunma hâli eki ve aitlik eki birleşiminden oluşan (-daki) kullanılır. Ancak, (58) ve (59) no'lu örneklerden anlaşılacağı gibi, tamlayan isim ile tamlanan isim arasında sadece bir "sahiplik/aitlik" ilişkisi olduğunda ilgi hâl eki kullanılabilir. Mesela aşağıdaki örneklere bakalım.

(60) benim sorunum

ben -im sorun -um ⇒ (sahiplik)

N1 ilgi hâl eki N2 1. Tekil şahıs aitlik eki

(61) bendeki sorun

ben -de -ki sorun ⇒ (aitlik)

N1 ilgi hâl eki aitlik eki N2

(62) sıradaki kitap

sıra -da -ki kitap ⇒ (yer)

N1 ilgi hâl eki aitlik eki N2

(63) *sıranın kitabı ⇒ (sahiplik)

*sıra -nın kitabı

N1 ilgi hâl eki N2

(64) Okayama'daki Kourakuen Parkı

Okayama -da -ki Kourakuen Parkı ⇒ (yer)

N1 ilgi hâl eki aitlik eki N2

(65) Okayama'nın Kourakuen Parkı

Okayama -nın Kourakuen Parkı ⇒ (sahiplik)

N1 ilgi hâl eki N2

Ayrıca Türkçe'de [varoluş yeri]'ni belirtmek için (-daki)'ye ek olarak bulunma hâli eki (-da) da kullanılabilir. Ancak (-daki) durumunda tamlanan isim "belirli" bir isim iken, (-da) durumunda "belirsiz" bir isimdir. Aitlik eki (-ki)'nin buradaki rolü, tamlayan ismi belirli hale getirmektir.

(66) uluslararasındaki sorun ⇒ (belirli bir sorun)
uluslararası -(n) -da -ki sorun
N1 kaynaştırma ünsüzü bulunma hâli eki aitlik eki N2

(67) uluslararasında sorun ⇒ (belirsiz bir sorun)
uluslararası -(n) -da sorun
N1 kaynaştırma ünsüzü bulunma hâli eki N2

φ Japonca (-no) ekinin [işaret edilen yer] ve [zaman] kullanımlarının Türkçe karşılığı aitlik eki (-ki) dir. Türkçe'de aitlik eki olarak adlandırılan bu ek, çekim ekinin bitiminden sonra eklenmekte, şahıs aitlik eki gibi kaynaştırma ünsüzüne sahip olmasının yanında ilgi hâl eki gibi "sahiplik" ifade eden kullanımından dolayı çekim eki olarak konumlandırılmaktadır. Ancak iyelik eki gibi isimden "sınırlama" ya da "temsil" 'i temsil eden başka bir isim oluşturabildiğinden dolayı, başka bir ifadeyle isimden zamir ya da sıfat olarak kullanılan bir isim oluşturabildiğinden dolayı iyelik eki olarak da sınıflandırılabilir. Aitlik eki bir şeyi, eşlik ettiği veya ait olduğu başka şeyleri veya zaman ve yer içinde bir konumu işaret etmek suretiyle sınırlandırır. İyelik eki olarak eklenebilecek çok az isim vardır, ancak bunlar tamlayan ismin köküne eklenir ve bir yeri veya zamanı temsil eden bir isime eklenerek tamlanan ismin zamanını veya yerini gösterir.

(68) şimdiki çocuklar ⇒ (zamanı gösterme)
şimdi -ki çocuklar
N1 aitlik eki N2

(69) aşağıki mahalle ⇒ (yeri gösterme)
aşağı -ki mahalle
N1 aitlik eki N2

Ayrıca, zamanı temsil eden isme eklenerek tamlanan ismin zamanının konumunu işaret eden aitlik eki (-ki)'nin çıkarılması mümkündür. O zamanki iki form arasındaki fark, birinci öğe olan ismin belirliliği olup, aitlik eki (-ki) kullanıldığında belirtilen ismin, eksiz (φ) biçimde olma durumunda belirsiz olmasıdır. Aşağıdaki örneklerde bu belirlilik durumu açıkça görülmektedir.

(70) sabahki haberler (kesa no nyuusu) (bu sabahki haberler ⇒ belirli haberler)
sabah -ki haberler
N1 aitlik eki N2

(71) sabah haberleri (asa no nyuusu) (her sabah sunulan haberler ⇒ belirsiz haberler)
sabah φ haberler -i
N1 aitlik ekinin kısaltılması N2 tamlama eki

ゟ Japonca'da [materyal] kullanımını ifade etmek için kullanılan ilgi hâl eki (-no)'ya karşılık gelen Türkçe ek ayrılma hâli eki (-dan)'dır. Japonca'da, ilgi hâli eki (-no) dışında, lokatif eki (-de) ve karşılaştırma hâli eki (-yori) de [materyal] kullanımına sahiptir. Türkçe'deki hâl eklerinden ise sadece ayrılma hâli eki (-dan) [materyal] ve [seçim aralığı] kullanımlarına sahiptir.

Bu zamana kadar yapılmış Türkçe çalışmalarına baktığımızda tipik bir hâl eki olarak bir isim ile yüklem fiilini birbirine bağlama görevine sahip olan ayrılma hâli eki (-dan)'ın, böyle bir isim tamlaması öbeğinde tamlayan isme eklenmesi ile ilgili detaylı bir açıklama yapılmadığı görülmektedir. Ancak Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarının gösterildiği örneklerin Türkçe çevirisinden de anlaşılacağı gibi (-dan) ayrılma hâli eki dışında ilgi hâl ekinin kullanımlarını da temsil edebilir. İlk olarak [malzeme] kullanımıyla ilgili olarak "kardan adam", "lastikten eldiven" gibi örnekler verilebilir. Aslında, bu örneklerde, ablatif eki (-dan) sanki "kar" ve "adam" isimleri ile "lastik" ve "eldiven" isimlerini birbirine bağlıyor gibi görünmektedir. Ancak ilk etapta "kardan (yapılmış) adam" "kardan adam" ve "lastikten (yapılmış) eldiven" "lastikten eldiven" örneklerinden de açıkça görüldüğü gibi, ayrılma hâli ekinin eklendiği isim (yap-) fiilinin edilgen bağlaç biçimiyle bağlanmaktadır. Fakat "yapılmış" kelimesi çıkarıldığından, "kar" ve "adam" ile "lastik" ve "eldiven" kelimeleri (-dan) ile doğrudan bağlantılıymış gibi göründüğü anlaşılmaktadır.

(72) kardan adam
kar -dan adam
N1 ayrılma hâli eki N2

(73) *karın adamı
*kar -ın adam -ı
N1 ilgi hâli eki N2 3. Tekil şahıs aitlik eki

(74) lastikten eldiven
lastik -ten eldiven
N1 ayrılma hâli eki N2

(75) *lastiğin eldiveni
*lastiğ -in eldiven -i
N1 ilgi hâli eki N2 3. Tekil şahıs aitlik eki

Yukarıdaki örneklerdeki ayrılma hâli eklerinin her ikisi de tamlanan ismi yapmak için kullanılan malzemeyi tamlayan isme eklenme yoluyla ifade etmektedir. Bunlardan "lastikten eldiven"'den ayrılma hâli eki (-ten) atılarak "lastik φ eldiven" yapılsa bile anlam olarak fazla bir fark ortaya çıkmamaktadır. Ancak Türkçe sözlüklerde kalıplaşmış bir isim öbeği olarak listelendiğinden ve kullanımı bu şekilde yerleşmiş olduğundan dolayı "kardan adam"'ı "kar adam"'a dönüştürmek imkansızdır.

(76) lastik eldiven
lastik φ eldiven
N1 ilgi hâl ekinin kısaltılması N2

(77) *kar adam
*kar φ adam
N1 ilgi hâl ekinin kısaltılması N2

Son olarak, Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun "seçim aralığı" kullanımı Türkçe'de ayrılma hâli eki (-dan) ile temsil edilir. Bu durumda, (-dan)'ın işlevi "bütünün parçası" kullanımını temsil etmek olup, tamlayan isim "bütün"'ü, tamlanan isim ise "parça"'yı ifade etmektedir. Aşağıdaki örneğe bakalım.

(78) tartışma konularından bir tanesi
tartışma konu -lar -ı -n -dan bir tane -si

N1 çoğul eki tamlama eki kaynaştırma ünsüzü ayrılma hâli eki N2 3. tekil şahıs aitlik eki

Bu durumda (-dan) eki (-(n)ın) eki ile yer değiştirebilir, çünkü iki isim arasında bir sahiplik ilişkisi vardır.

(79) tartışma konularının bir tanesi

tartışma konu -lar -ı -nın bir tane -si

N1 çoğul eki tamlama eki ilgi hâl eki N2 3. tekil şahıs aitlik eki

6 (-lı) türev eki Türkçe'de bol bulunan türev eklerden biri olup, eklenen isme çeşitli anlamlar getirir. Bu ek, çekim ekleri gibi oldukça verimli bir ektir. Bununla birlikte, geleneksel dilbilgisi araştırmalarında, bu ekin geleneksel işlevi kapsamlı bir şekilde açıklanmamıştır ve genellikle isimleri ve sıfatları isimlerden türeten bir türev eki olarak ele alınmıştır. (Ergin (1993), pp:150-151 / Korkmaz (2007), pp:23-25) Bazı çalışmalar bu eki ilgi hâl eki sınıflandırmasına dahil etmiştir. Ancak bu çalışmaların sayısı türev eki olarak sınıflandıran çalışmalara kıyasla oldukça azdır. Banguoğlu (2007), (-lı)'yı Türkçe'nin Grameri'nde "kimli hali" 'dekoratif hali' olarak ele alır. Aslında bu ek ilgi hâli eki (-(n)ın) gibi "belirli bir doğaya veya özelliğe sahip olması durumu" 'nu ifade eden "bir doğaya sahip olma" kullanımı ile, tam tersine "belirli bir doğaya veya özelliğe ait olma durumu" 'nu ifade eden "doğum yeri" kullanımına da sahiptir. Bu iki kullanım ile ilgili (80) ve (81) örneklere bakalım.

(80) sakallı adam ⇒ (bir doğaya sahip olma)

sakal -lı adam

N1 iyelik eki N2

(81) köylü insan ⇒ (doğum yeri)

köy -lü insan

N1 iyelik eki N2

Yukarıdaki örnek (80)'de "sakal" ismine eklenen (-lı) iyelik eki "adam" ismine "sakallı olma özelliği" kazandırmaktadır. Ayrıca örnek (81)'de, "köy" ismine eklenen (-lü) iyelik eki "insan" ismine "köye ait olma" veya "köyde yaşama" özelliğini sahiplendirir.

7 (-lık) iyelik ekinin temel fonksiyonu, sıfattan isim yapmaktır. Fakat sıfat olarak kullanılmayan isimlerden de sıfat yapabilir. Örneğin aşağıdaki örnekte Japonca'da [sayısal değer] kullanımına karşılık gelen Türkçe (-lık) "sayı" + "isim" kombinasyonu ile bir sıfat tamlaması yapar. Ancak eklenen isme o ismin anlamına göre ağırlık, uzunluk, kapasite, süre, değer ve fiyat gibi özellikleri sahiplendirir. Mesela aşağıdaki örneğe bakalım.

(82) 5 Yenlik pul ⇒ (değer, fiyat)

5 Yen -lik pul

N1 iyelik eki N2

(83) 3 günlük ömür ⇒ (devam süresi)

3 gün -lük ömür

N1 iyelik eki N2

Yukarıdaki örnek (82)'te, "5 Yen" ismine eklenen (-lik) iyelik eki, "pul" denilen isme "5 yen'"lik bir "değer/fiyat" anlamı kazandırır. Örnek (83)'de ise,"3 gün" ismine eklenen (-lük) iyelik eki, "ömür" ismine "üç gün'"lük bir "devamlılık süresi" anlamı kazandırır.

6.4. Türkçe'deki "sahiplik/aitlik" kullanımlarına sahip olan ekler ve bu eklerin diğer kullanımları

Yukarıda bahsedildiği gibi, bu bölümde Türkçe isim tamlamalarında ve sahiplik belirten isim tamlamalarındaki tamlanan isimlere eklenen çeşitli çekimler üzerinde durularak, bu çekimler kullanımlarına göre düzenlenmiştir. Bunun sonucunda 8 çeşit ek ve bu eklerin sahip olduğu 7 tür kullanım tespit edilmiştir. Bunlar sırasıyla, 1) Sahiplik/Aitlik, 2) Varlığın yeri, 3) Bütünün parçası, 4) Bir özelliğin sahibi, 5) Doğum Yeri, 6) Malzeme, 7) Zaman/Yeri işaret kullanımlarıdır. Bu ekler ile bu eklerin sahip oldukları kullanımlar aşağıdaki tabloda olduğu gibi özetlenebilir.

Tablo 5.Türkçe'deki "sahiplik/aitlik" kullanımlarına sahip olan ekler ve bu eklerin diğer kullanımları

Kullanım / Ekler	Sahiplik/ Aitlik	Varlığın yeri	Bütünün parçası	Eşitlik	Malzeme	Bir özelliğin sahibi	Doğum yeri	Zaman / Yeri işaret
-(n)ın	○		○					
φ	○			○	○	○	○	○
-da,	○	○						
-daki	○	○						
ki	○							○
-dan	○		○		○			
-lı	○					○	○	
-lık	○					○		

* Eklerin sahip olduğu kullanımlar ○ işareti ile belirtilmiştir.

7. Sonuç

Bu çalışmada, Japonca ilgi hâl ekinin "sahiplik/aitlik" kullanımına karşılık gelen Türkçe ilgi hâl eki ile diğer hâl ekleri ve iyelik eklerini, Japonca ilgi hâl ekinin kullanımları ile karşılaştırma yoluna başvurarak ortaya koyduk. Bu eklerin "sahiplik/aitlik" dışında da çeşitli işlevleri ve kullanımları vardır fakat en tipik kullanımlarına göre adlandırılırlar. Ayrıca Türkçe'de bolca bulunan bu ekler, bu zamana kadar yapılagelmiş geleneksel Türkçe dilbilgisi çalışmaları tarafından çoğunlukla biçimsel bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu çalışmada, sadece "sahiplik/aitlik" kullanımı ile sınırlayarak, şimdiye kadar her biri farklı kategorilerde konumlandırılagelmiş ekleri anlam açısından ele alarak aynı kategoriye koyduk. Ayrıca şimdiye kadar yapılmış araştırmalardaki biçimsel çerçeveden farklı anlam ve kullanımlara dayalı bir çerçevede konumlandırdık. Bunun gibi yalnızca şekle bakarak bulunamayan özellikler, anlamsal açıdan bakıldığında daha net görülebilir. Aşağıda, bu makalenin araştırma hedeflerine dayalı olarak elde edilen sonuçlar açıklanmaktadır.

1. Japonca'daki "1. öğe (N1)" + "ek (ilgi hâl eki)" + "2. öğe (N2)"den oluşan tek bir şeklin aksine, Türkçe isim tamlamasındaki bileşenlerin 4 tür birleşim şekli vardır. Bu türler şunlardır: 1) "1. Öğe (N1)" + "ek

(ilgi hâl eki)" + "2. Öğe (N2)" + "ek (şahıs aitlik eki)" , 2) "1. öğe (N1)" + "2. öğe (N2)" + "ek (tamlama eki)" , 3) "1. öğe (N1)" + "ek (ilgi hâl eki)" + "2.öğe (N2)", 4) "2. öğe (N2)" + "ek (şahıs aitlik eki)". İsim tamlaması kavramı bu zamana kadarki birçok çalışmada sanki bir "sahiplik/aitlik" yapısıymış gibi ele alınmıştır. Sahiplik yapısı bir isim tamlaması olarak konumlandırılabilir, ancak sahiplik yapısı ve isim tamlamasının özellikleri aslında birbirinden farklıdır. Bu farklı özellikler çalışmanın 4. bölümünde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

2. Daha önceki araştırmalarda gerçek örneklerden dayanarak oluşturulan kullanımlara atıfta bulunarak, çağdaş Japonca'daki ilgi hâl eki (-no) için bir kullanım kategorisi oluşturduk. Bu kategorideki örnekleri daha ayrıntılı inceleyebilmek için örneklerin birebir Türkçe çevirilerini kullandık. Bu yolla Türkçe ilgi hâl ekinin Japonca ilgi hâl eki kullanımlarına karşılık gelen aralığını kavrayarak, Demir (2007)'de açıklanmayan 23 kullanım türünü açıklığa kavuşturduk.

3. Japonca ilgi hâl eki (-no) ile Türkçe ilgi hâl eki (-(n)ın)'ın karşılaştırılması sonucunda 27 benzeyen kullanım ve 12 farklı kullanımı olduğu anlaşılmıştır. Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımlarına bakarak, Türkçe'deki farklı ilgi hâl biçimleri 1) İlgi hâlinin eksiz biçimi olan (φ), 2) Ayrılma hâli eki (-dan), 3) Bulunma hâli eki (-da), 4) Bulunma hâli eki (-da) ile aitlik eki (-ki)'nin bileşiminden oluşan birleşik çekim eki (-daki), 5) Aitlik eki (-ki), 6) İyelik eki (-lı), 7) İyelik eki (-lık) olmak üzere toplam 7 çeşittir. Bu eklerin kullanımları Türkçe dilbilgisi kitapları Banguoğlu (2007), Ergin (2006), Korkmaz (2007)'dan doğrulanmıştır.

4. Türkçe ilgi hâl eki (-(n)ın) dışında "sahiplik/aitlik" kullanımları olan bu ekler üzerinde durularak, (-no)'nun kullanım kategorisindeki örneklerin birebir çevirilerine dayalı başka örnekler ile detaylı bir şekilde ele alarak, bu eklerin kullanımları ile ilgi hâl eki(-(n)ın)'ın kullanımlarını karşılaştırmak suretiyle bu eklerin doğaları ve özelliklerinden dolayı ilgi hâl eki ile aynı kullanımı ifade edebilecekleri gösterilmiştir.

Bu çalışmada, Japonca ilgi hâl eki (-no)'nun kullanımları ile karşılaştırma yoluyla Türkçe'nin ilgi hâl ekini analiz ederek, Türkçe ilgi hâl eki (-(n)ın) ile aynı "sahiplik/aitlik" kullanımına sahip Türkçe'deki diğer hâl ekleri ve iyelik ekleri hakkında fikir yürütülmüştür. Bir sonraki aşamada bu makalede ortaya atılan tezin gerçek hayattaki kullanım aralığını araştırmak gerekmektedir. Bu ve bunun gibi karşılaştırmalı dilbilim çalışmalarının Japonca ve Türkçe alanında eğitim alan öğrencilere, eğitim veren öğretmenlere ve dilbilim çalışmaları yapan tüm araştırmacılara faydalı olacağı düşünülmektedir. Bundan sonra, bu aştırmada yapıldığı gibi, Japonca ve Türkçe'nin hâl yapısını konu edinen karşılaştırmalı çalışmaların artarak, analizin daha da derinleştirilesi en büyük temennimizdir.

Kaynakça

Atay, A. (2021). *Japonca Ad Durum Ekleri-Türkçe ile Karşılaştırmalı*. İstanbul: Kriter Yayınevi.

Benzer, A. (2012). "Belirtili Ad Tamlamasında İyelik ve İlgi Eki Yanılgısı", *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* (7/4 b.). 1051-1061.

Demir, C. (2007). "Türkiye Türkçesinde İsim Tamlamasını Oluşturan Öğelerin Söz Dizimsel ve Anlamsal Özellikleri", *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* (2/4 b.). 1135-1142.

Ergin, M. (1993). *Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri için Türk Dil Bilgisi* (20 b.). İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.

Ergin, M. (2006). *Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri için Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.

Hayashi, T. (1995). "Gendai Torukogo no Possessive Compound ni Tsuite", *Tokyo Daigaku Gengogaku Ronshuu* (14 b.). 463-479.

Korkmaz, Z. (2007). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi),* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları:827, Türkiye Türkçesi ve Tarihi Devirler Yazı Dilleri Gramerleri Projesi. Ankara: Türk Hava Kurumu Basımevi İşletmeciliği.

Masubuchi, T. (1981). *Nihon Bunpou Jiten*. Tokyo: Yuuseidou Basımevi.

Morita, Y. (2007). *Joshi Jodoushi no Jiten*. Tokyo: Toukyoudou Basımevi.

Özkan, F. (2004). "Yabancı Dillerin Türkçenin Söz Dizimi Üzerindeki Etkisi", *Bilig* Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı

Park, J. (1997). *Gendai Nihongo Kankokugo no Kakujoshi no Hikaku Kenkyuu*. Tokyo: Benseisha Basımevi.

Tekmen, A. (2005). *Japonca Dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayınevi.

Ulusal Japon Dili Araştırma Enstitüsü. (1951). *Gendaigo no Joshi Jodoushi - Youhou to Jitsurei,* Kokuritsu Kokugo Kenkyuujo Houkoku 3.Tokyo: Shuuhei Basımevi.

Ulusal Japon Dili Araştırma Enstitüsü. (1997). *Nihongo ni Okeru Hyousoukaku to Shinsoukaku no Taiou Kankei*, Kokuritsu Kokugo Kenkyuujo Houkoku 113. Tokyo: Sanseido Basımevi.

Üstünova, K. (2010). "Yüzey Yapı-Derin Yapı Kavramları Üzerine"*, Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* (5/4 b.). 697-704.

Yetişen, A. (2007). "Türkçe ve Japonca'da Ad-Durum ve İyelik Eklerine İlişkin Bir Karşılaştırma", *FLFS Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi* (4 b.). 135-145Banguoğlu, T. (2007). *Türkçenin Grameri* (7 b.). Ankara: TDK.